

Sygn. akt II CSKP 95/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 lipca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący)
SSN Marcin Krajewski
SSN Krzysztof Wesołowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "I." spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w W.
przeciwko "I. [...]" spółce z ograniczoną
odpowiedzialnością w R.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 14 lipca 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 24 stycznia 2019 r., sygn. akt I AGa [...],

oddala skargę kasacyjną

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 24 stycznia 2019 r. Sąd Apelacyjny w [...] zmienił w całości
wyrok Sądu Okręgowego w R. z 30 stycznia 2018 r. w ten sposób, że zasądził od
pozwanego na rzecz powoda kwotę 65 785,68 zł z ustawowymi odsetkami za

opóźnienie, oddalił powództwo w pozostałej części, oddalił apelację w pozostałej części oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Sąd pierwszej instancji zasądził uprzednio od pozwanego kwotę 98 407,26 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie i orzekł o kosztach postępowania.

Powód dochodził od pozwanego niezapłaconej części wynagrodzenia ryczałtowego za prace objęte umową z 26 kwietnia 2012 r. W ramach tej umowy powód jako podwykonawca pozwanego (generalnego wykonawcy) miał wykonać w budynku mieszkalnym wielorodzinnym przy ul. N. w W. prace elektryczne. Przedmiot i zakres rzeczowy prac ustalony został w § 1 umowy, który odsyłał w tej kwestii do dokumentacji technicznej, stanowiącej załącznik nr 1 do umowy, oferty z 25 kwietnia 2012 r. i standardu robót z 25 kwietnia 2012 r., które stanowiły załącznik nr 1 a do umowy.

W trakcie postępowania przed sądami obu instancji ustalono m.in., że powód, realizując przedmiot umowy, nie wykonał oddymiania klatek schodowych, instalacji odgromowej budynku w znacznej części, nie dostarczył też 101 pilotów. Ponadto część prac (oświetlenie holu głównego) powód wykonał w sposób odmienny, w oparciu o ostateczne wskazówki inwestora - projekt zamienny. Dochodzona kwota obejmowała wartość zarówno prac niewykonanych przez powoda, jak i prac wykonanych w sposób odmienny od pierwotnie założonego.

Pomimo ustalenia co do niepełnego wykonania świadczenia w stosunku do treści przedłożonej umowy i jej załączników, a w części – także odmiennego od pierwotnie założonego sposobu wykonania świadczenia, w ocenie Sądu Okręgowego zachodziły podstawy do uwzględnienia powództwa w całości. Sąd ten uznał bowiem, że prace niewykonane przez powoda bądź nie były w istocie objęte zakresem umowy, bądź też, że pozwany nie podołał ciężarowi dowodu na to, w jakich proporcjach pozostaje całość umówionego wynagrodzenia ryczałtowego do wynagrodzenia za roboty niewykonane.

W odniesieniu do instalacji odgromowej budynku Sąd Okręgowy przyjął, że strony sporu umówiły się na wykonanie tej instalacji jedynie na dachu budynku, a nie na całość prac przewidzianych projektem wykonawczym. W przedmiocie oddymiania klatek schodowych Sąd Okręgowy ustalił, że faktyczną intencją stron

nie było objęcie umową tych prac. W zakresie niedostarczenia pilotów do kontroli dostępu Sąd Okręgowy uznał, że było to konsekwencją przyjęcia przez powoda rozwiązania zamiennego, które wprawdzie obniża standard robót zaproponowany przez projektanta, jednak inwestor nie czynił z tego tytułu generalnemu wykonawcy jakiegokolwiek zarzutu. Odnośnie zaś do oświetlenia holu głównego Sąd Okręgowy ustalił, że w holu tym zostały zamontowane zamienne oprawy oświetleniowe (tańsze), jednak fakt ten nie był kwestionowany, a nastąpiło to na skutek decyzji inwestora podjętej w trakcie realizacji prac. Zdaniem Sądu Okręgowego decyzja inwestora o tej zmianie była generalnemu wykonawcy (pozwanemu) znana, a działania powoda z tym związane nie były kwestionowane.

Sąd I instancji uznał, że pozwany nie tylko nie udowodnił, iż powód miał wykonać roboty w zakresie całej instalacji odgromowej, jak też dostarczenia pilotów (i ustalone wynagrodzenie to uwzględniało), ale również – zarówno co do tych pozycji, jak i pozostałych dwóch (oddymiania, oświetlenia holu) – pozwany nie próbował nawet udowodnić proporcji wartości tych robót do całości wynagrodzenia. W opiniach biegłych wartość poszczególnych elementów prac ustalono odrębnie na podstawie własnych kosztorysów wartości każdej z tych robót, w oderwaniu od ustalonego wynagrodzenia ryczałtowego. Z tych względów, nawet gdyby przyjąć, że w zakresie oddymiania zarzuty strony pozwanej były uzasadnione (a więc powód winien był prace te wykonać), to jednak, zdaniem Sądu pierwszej instancji, brak było możliwości zmniejszenia wynagrodzenia należnego powodowi o kwotę ustaloną przez biegłego, z uwagi na niewykazanie proporcji wartości tych robót do całości ustalonego wynagrodzenia ryczałtowego. To samo Sąd Okręgowy przyjął w odniesieniu do pozostałych pozycji, niemniej uznał, iż powód nie był zobowiązany do ich wykonania.

Sąd ten uznał także, że powodowi należy się wynagrodzenie za prace wykonane w sposób odmienny za akceptacją inwestora, co wynika z istoty wynagrodzenia ryczałtowego oraz faktu, że inwestor nie pomniejszył wynagrodzenia z tego tytułu na rzecz pozwanego jako generalnego wykonawcy.

Od ww. wyroku apelację wniósł powód, formułując szereg zarzutów, dotyczących nierozpoznania istoty sprawy, sprzeczności ustaleń faktycznych

z zebrany materiał dowodowy, naruszenie przepisów kodeksu postępowania cywilnego, oraz naruszenie przepisów prawa materialnego.

Po rozpoznaniu apelacji Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że słuszne okazały się zarzuty pozwanego dotyczące naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisów postępowania, a to art. 233 § 1 i art. 232 k.p.c. Uzasadnione bowiem były zarzuty dotyczące oceny dowodów, wyciągniętych wniosków i w konsekwencji błędnego zastosowania prawa materialnego.

Sąd Apelacyjny, w przeciwieństwie do Sądu pierwszej instancji, uznał, że umowa stron obejmowała w zakresie instalacji także wykonanie uziomu fundamentowego, połączenia uziomu ze zbrojeniem garażu, wypustów do rozdzielnic szybów windowych, pomieszczeń technicznych i szyn wyrównawczych oraz przewodów uziemiających. W przedmiocie instalacji przeciwpożarowej Sąd Apelacyjny uznał, że prace te obejmowały także wykonanie instalacji oddymiania klatek schodowych. Sąd Apelacyjny stwierdził, że powodowi przysługiwałoby wynagrodzenie ryczałtowe w całości tylko wtedy, gdyby wykonał całość prac objętych umową. Tak się jednak nie stało, albowiem powód nie wykonał części prac związanych z instalacją odgromową budynku oraz nie wykonał prac związanych z oddymianiem klatek schodowych. Jednocześnie Sąd Apelacyjny uznał, że obniżenie wynagrodzenia ryczałtowego z powodu niewykonania części prac objętych umową jest działaniem czysto matematycznym, niewymagającym wiadomości specjalnych. Po dokonaniu stosownych wyliczeń zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji, obniżając zasądzoną kwotę o wartość prac niewykonanych.

Inaczej Sąd Apelacyjny ocenił kwestię wynagrodzenia za prace dotyczące instalacji systemu kontroli dostępu i oświetlenia holu głównego korytarzy i klatek schodowych. Prace te zostały bowiem wykonane, choć w sposób niezgodny z dokumentacją i pierwotnymi założeniami. Zmiana materiałów oświetleniowych oraz technologii związanej z otwieraniem drzwi i bramy garażowej w systemie elektronicznym zostały jednak zaakceptowane przez inwestora. Obniżenie więc wynagrodzenia należnego powodowi, zdaniem Sądu Apelacyjnego, mogłoby nastąpić jedynie wtedy, gdyby pozwanemu, jako generalnemu wykonawcy, inwestor obniżył wynagrodzenie z tego właśnie powodu. Tymczasem pozwany nie

przedstawił dowodów na tę okoliczność, a nawet nie twierdził, że obniżenie mu wynagrodzenia przez inwestora nastąpiło z tego powodu. Zdaniem Sądu Apelacyjnego decydująca jest tu wola inwestora. Jeśli ten zgodził się na zmianę materiałów czy technologii poszczególnych elementów inwestycji, bez zmiany wynagrodzenia dla głównego wykonawcy, to także główny wykonawca nie może żądać od podwykonawcy zmiany wynagrodzenia ryczałtowego tylko z tego tytułu, że ten dokonał oszczędności na materiałach czy zmianie technologii. Dlatego też Sąd Apelacyjny nie uwzględnił żądania pozwanego dotyczącego obniżenia powodowi wynagrodzenia z powodu oszczędności dokonanych na zmianie materiałów oświetleniowych i zmianie technologii dostępu do budynku.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany, opierając ją na naruszeniu prawa materialnego, a mianowicie art. 632 § 1 k.c. „poprzez błędną wykładnię – uznanie, że wynagrodzenie ryczałtowe „chroni” wykonawcę – jest należne wykonawcy także w przypadku niewykonania wszystkich robót objętych umową, a ochrona ta jest zależna od rozliczeń pomiędzy inwestorem o zamawiającym roboty/dzieło u wykonawcy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona. Pomijając, zawierający błędy językowe i zmuszające do dokonywania wykładni sposób sformułowania zarzutu, wbrew twierdzeniu w nim zawartemu Sąd Apelacyjny nie uznał, że formuła wynagrodzenia ryczałtowego powoduje, iż należy się ono także w przypadku niewykonania części robót objętych umową. Wręcz przeciwnie, w odniesieniu do robót niewykonanych Sąd Apelacyjny przyjął, że wynagrodzenie powodowi się nie należy. Zmiana, jakiej dokonał w stosunku do wyroku Sądu pierwszej instancji, polega na zasądzeniu wyłącznie tej części kwoty wynagrodzenia ryczałtowego, która odpowiadała pracom przez powoda wykonanym, choć odmiennie niż założono w umowie (zmiana w porozumieniu z inwestorem materiałów oświetleniowych oraz technologii otwierania drzwi i bramy garażowej w systemie elektronicznym).

Sąd Apelacyjny w sposób właściwy ocenił charakter i skutki uzgodnienia przez strony wynagrodzenia ryczałtowego i słusznie uznał, że sama zmiana

sposobu spełnienia świadczenia nie jest podstawą do obniżenia tego rodzaju wynagrodzenia. Sąd Apelacyjny w swoim uzasadnieniu, odwołując się do stanowiska inwestora, dokonał jednak pewnego skrótu myślowego.

Należy bowiem zauważyć, że efektywne w praktyce pomniejszenie wynagrodzenia ryczałtowego powoda za prace wykonane w sposób odmienny od założonego mogłoby nastąpić w sytuacji, gdyby pozwany dokonał skutecznego potrącenia swojej wierzytelności z tytułu odszkodowania za szkodę, będącą konsekwencją odmiennego (nienależytego) sposobu wykonania świadczenia, z wierzytelnością powoda o zapłatę wynagrodzenia, co nie miało miejsca, albo gdyby ziściły się przesłanki odpowiedzialności powoda w ramach rękojmi za wady fizyczne, w ramach której to instytucji przysługuje, pod pewnymi warunkami, uprawnienie do obniżenia ceny (wynagrodzenia). W niniejszej sprawie pozwany ani nie udowodnił szkody poniesionej wskutek odmiennego sposobu wykonania robót, a co za tym idzie – prawa do skutecznego potrącenia z wynagrodzenia należnego powodowi kwoty odszkodowania pokrywającego tę szkodę, ani też nie skorzystał z uprawnień wynikających z instytucji rękojmi za wady fizyczne.

Jak pozwany sam przyznaje w treści skargi kasacyjnej, nie ma bezpośredniego dowodu, że inwestor obniżył jego wynagrodzenie z powodu zmiany przez powoda sposobu wykonania robót objętych umową stron. Okoliczność, że w relacji pomiędzy pozwanym a inwestorem nastąpiło obniżenie wynagrodzenia w związku z niewykonaniem robót w sposób zgodny z umową i w terminie, nie świadczy o tym, że dotyczy to w jakiejś mierze robót wykonanych w odmienny sposób przez powoda, zwłaszcza w sytuacji, gdy inwestor zaakceptował ten sposób wykonania prac. Wprawdzie skarżący ma rację, wskazując, że inwestor jest osobą trzecią w stosunku do stron umowy zawartej pomiędzy nim a pozwanym, a w związku z tym wyrażona przez niego wobec powoda zgoda na zmianę sposobu wykonania świadczenia nie mogła prowadzić do zmiany treści zobowiązania, jednak akceptacja przez inwestora zmiany sposobu świadczenia ma znaczenie z punktu widzenia ustalenia, że pozwany nie poniósł szkody. W tym kontekście słusznie Sąd Apelacyjny odwołał się w swoim uzasadnieniu do woli (akceptacji) inwestora co do takiego właśnie, odmiennego sposobu wykonania prac.

Niezależnie jednak od stanowiska inwestora, zmiana sposobu wykonania świadczenia przez powoda mogła stanowić wadę fizyczną wykonanych robót w rozumieniu art. 556¹ k.c. w zw. z art. 638 § 1 k.c. i art. 656 § 1 k.c. powodującą odpowiedzialność z tytułu rękojmi, w tym mogła aktualizować uprawnienie pozwanego do obniżenia ceny (wynagrodzenia) za wadliwie wykonane roboty (art. 560 § 1 k.c.). Z ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie nie wynika jednak, aby pozwany powoływał się na rękojmię za wady fizyczne.

Należy przy tym zwrócić uwagę na art. 563 § 1 k.c., w myśl którego w relacjach między przedsiębiorcami kupujący (tu: pozwany jako zamawiający) traci uprawnienia z tytułu rękojmi, jeżeli nie zbadał rzeczy w czasie i w sposób przyjęty przy rzeczach danego rodzaju i nie zawiadomił niezwłocznie sprzedawcy (tu: powodowego wykonawcy) o wadzie, a w przypadku, gdy wada wyszła na jaw dopiero później – jeżeli nie zawiadomił sprzedawcy niezwłocznie po jej stwierdzeniu. Odmienny sposób wykonania przez powoda prac mógł być przy dołożeniu należytej staranności stwierdzony najpóźniej w trakcie odbioru. Z ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie nie wynika jednak, aby pozwany zgłaszał na tym etapie zastrzeżenia co do odstępstw w sposobie wykonania wymienionych prac w stosunku do pierwotnych założeń. Pozwany zaniechał zatem czynności, o których mowa w art. 563 § 1 k.c. W złożonej apelacji od wyroku Sądu pierwszej instancji sam zresztą przyznaje, że wiedzę o zmianie sposobu wykonania oświetlenia klatek schodowych i korytarzy powziął dopiero po oględzinach biegłego, czyli już w trakcie procesu przed Sądem pierwszej instancji. Należy również wziąć pod uwagę, że uprawnienie do obniżenia ceny (wynagrodzenia) przewidziane art. 560 § 1 k.c. można realizować tylko w sytuacji, gdy sprzedawca (wykonawca) nie usunie wady niezwłocznie i bez nadmiernych niedogodności dla kupującego (zamawiającego). Zawiadomienie o wadzie stwarza zatem sprzedawcy (wykonawcy) możliwość usunięcia wady i uniknięcia w ten sposób obniżenia należnego wynagrodzenia.

W związku z powyższym w niniejszej sprawie brak było podstaw do pomniejszenia wynagrodzenia za prace wykonane przez powoda w sposób odmienny od założonego.

Mając to na względzie Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł,
jak w sentencji.

[as]